

Technische storing op het MBO: *Wat vinden de studenten ervan?*

Zadkine - Techniek

**Annette van der Sman
0792436**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
1. Samenvatting	4
2. Inleiding	6
2.1 Aanleiding	7
2.2 Voortijdig schoolverlaten (VSV)- probleemanalyse	8
2.3 Zadkine Studentenplein.....	11
2.4 VSV Internationaal	11
3. Vraagstelling en doelstelling.....	13
3.1 Vraagstelling	13
3.2 Doelstelling	13
4. Theoretische onderbouwing	14
5. Onderzoek	15
5.1 Onderzoeksopzet	15
5.2 Gegevensverzameling	17
6. Onderzoeksresultaten en analyse	18
6.1 Resultaten en analyse meerkeuzevragen.....	18
6.2 Beantwoording van de subvragen	20
6.3 Resultaten en analyse open vragen	23
7. Conclusies	25
8. Discussie	27
9. Aanbevelingen en kritische noot	27
9.1 Aanbevelingen	29
9.2 Kritische noot	31
10. Bronnen	33
11. Bijlagen	33
11.1 Enquête.....	33
11.2 Datamatrix onderzoeksresultaten	33

Voorwoord

In dit rapport vindt u de resultaten van mijn afstudeeronderzoek naar voortijdig schoolverlaten onder techniekstudenten van het Zadkine mbo. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Zadkine Studentenplein¹, de ondersteunende afdeling die verantwoordelijk is voor de studentzorg² en mede verantwoordelijk voor het terugdringen van voortijdig schoolverlaten (VSV)³ bij Zadkine. Als counselor/trainer bij het Zadkine Studentenplein lever ik sinds drie jaar een bijdrage aan het terugdringen van voortijdig schoolverlaten, vanuit die functie is dit onderzoek uitgevoerd. Een aantal mensen heeft de realisatie van dit project voor mij mede mogelijk gemaakt. Graag spreek mijn dank daarvoor uit aan de directeur van het Zadkine Studentenplein Ineke Mulder, mijn afstudeerbegeleider Marja Biemans en mijn directe collega's voor hun adviezen, steun en begeleiding. De docenten en teamleiders op de diverse locaties van Zadkine bedank ik voor hun enthousiaste medewerking bij het uitzetten van de enquêtes. Mijn afstudeerbegeleider Hans Jansen van de Hogeschool Rotterdam dank ik voor zijn heldere en kritische feedback. Tot slot spreek ik hierbij mijn waardering uit voor mijn gezin, familie en vrienden voor hun geduld en ondersteuning gedurende mijn studie pedagogiek.

Rotterdam, 1 mei 2011

Annette van der Sman

---

¹ Voorheen Zadkine Servicecentrum

² Sinds 2010 spreekt men bij Zadkine van studenten in plaats van deelnemers / leerlingen.

³ Onder VSV wordt verstaan: het verlaten van de opleiding zonder diploma op minimaal havo of mbo 2 niveau (startkwalificatie).

1. Samenvatting

Dit onderzoeksrapport bevat de uitkomsten van een studentenenquête onder studenten van de technische opleidingen bij Zadkine. In opdracht van Zadkine is door het Zadkine Studentenplein onderzoek gedaan naar de mening van de techniekstudenten over hun opleiding. Het doel van dit onderzoek is om het voortijdig schoolverlaten (VSV)⁴ onder techniekstudenten terug te dringen, en om de opleiding beter aan te laten sluiten op de behoeften van de studenten.

Zadkine is een grote instelling voor middelbaar beroepsonderwijs in de regio Rotterdam. Momenteel is er een reorganisatie gaande, waarbij de bedoeling is dat het onderwijs weer kleinschaliger wordt. De opleidingen worden verdeeld over zeven lokale onderwijscentra (LOC's) met elk een eigen karakter.

Dit onderzoek is uitgevoerd bij de sector technische opleidingen. Deze sector vormt met 5.400 studenten het grootste opleidingscentrum binnen Zadkine. De dertien clusters van techniek zijn verdeeld over zeven locaties. De techniekopleidingen worden bij Zadkine gegeven op niveau 1 t/m 4.

Technisch opgeleide mensen zijn belangrijk voor de arbeidsmarkt. Er dreigt een tekort aan goed geschoold personeel in het bedrijfsleven. Mede daarom is het van belang dat zoveel mogelijk studenten hun opleiding afmaken. Voortijdig schoolverlaten wordt gezien als een groot probleem. De schooluitval is in de regio Rotterdam hoger dan in andere regio's. Zadkine blijft ten opzichte van de landelijke cijfers achter met het terugdringen van schooluitval.

Bij Zadkine ligt percentage voortijdig schoolverlaters boven het landelijk gemiddelde. Bij de niveaus 1 en 2 ligt dit percentage veel hoger, mede doordat daar het aantal overbelaste jongeren⁵ hoog is. Zij vallen vaker uit door externe factoren. Voor deze jongeren is al veel extra aandacht en begeleiding. Voor de studenten zonder externe problematiek is het echter ook belangrijk om de factoren in kaart te brengen die kunnen leiden tot uitval.

Voortijdig schoolverlaten is een probleem voor meerdere betrokken partijen. Er is vanwege de diverse negatieve gevolgen veel aandacht voor vanuit de politiek.

Voortijdig schoolverlaten is zowel een nationaal als een internationaal probleem en doet zich voor zowel in het voortgezet als het middelbaar en hoger beroepsonderwijs. In steden met een multiculturele populatie zijn de uitvalcijfers het hoogst (Jaarboek Onderwijs, 2010).

Er zijn diverse risicofactoren (signalen) die schooluitval kunnen voorspellen. Voor studenten met een zorgbehoefte is veel aandacht vanuit de overheid en onderwijsinstellingen. Op de instellingsgebonden factoren, intake en begeleiding is echter nog winst te behalen door Zadkine. Ook de multiculturele studentenpopulatie van Zadkine vraagt op het gebied van voortijdig schoolverlaten extra kennis en vaardigheden van medewerkers.

Het Zadkine Studentenplein is verantwoordelijk voor de studentzorg. Hier werken diverse disciplines zoals maatschappelijk werkers, gedragswetenschappers en studieloopbaanadviseurs samen om studenten te begeleiden en schooluitval terug te dringen.

Ook internationaal wordt voortijdig schoolverlaten als een economisch en maatschappelijk probleem gezien. Op Europees niveau neemt Nederland een 11^e plaats in op de ranglijst voor het terugdringen van voortijdig schoolverlaten (Min.OCW, 2011). Een aantal landen heeft interesse getoond voor het Nederlandse beleid op dit gebied, vanwege de behaalde resultaten. Nederland wordt gezien als een "Good Practise".

---

⁵ Jongeren met problemen op verschillende levensgebieden, waardoor hun schoolloopbaan belemmerd wordt.

De vraagstelling van dit onderzoek luidt:

- Welke factoren zijn volgens de studenten techniek van Zadkine van invloed op het afmaken van hun opleiding?
- Wat vinden de studenten techniek van hun opleiding bij Zadkine en wat zouden zij op school willen veranderen of verbeteren?

Subvragen:

- Met welke intentie zijn de studenten hun opleiding gestart m.b.t. het afmaken hiervan?
- Hoe is die intentie nu vergeleken met het begin van de opleiding?
- Hoe kwamen de verwachtingen van studenten over de opleiding overeen met de werkelijkheid?
- Hoeveel ondersteuning ervaren de studenten van hun naasten en van de opleiding met betrekking tot school? Hoe belangrijk vinden zij deze steun voor het behalen van hun diploma?
- Hoe beoordelen techniekstudenten hun verstandhouding met medestudenten en docenten? Hoe belangrijk vinden zij dat voor het afmaken van hun opleiding?

Doelstellingen:

- Kennis en inzicht verwerven in de factoren die volgens studenten van invloed zijn op het behalen van hun diploma.
- Het vergroten van het aantal techniekstudenten dat de opleiding met een diploma verlaat.
- De behoeften van studenten in kaart brengen met betrekking tot hun opleiding.

Bij het formuleren van de vragen in de enquête wordt uitgegaan van de volgende twee theorieën:

- De Theorie van Gepland Gedrag (Ajzen, 1991)
- Het Servqual Model (De Vries, Van Helsdingen & De Kasper (2001)

Er zijn voor dit onderzoek 163 techniekstudenten ondervraagd op drie locaties: de Jan Ligthartstraat, de Nikkelstraat en de Prins Constantijnweg. De onderzoekspopulatie bestond uit een steekproef met een maximum variatie in opleiding, niveau, leerjaar en locatie.

Eerst zijn de resultaten van de meerkeuzevragen geanalyseerd, aan de hand daarvan zijn de subvragen beantwoord. Daarna zijn de antwoorden op de open vragen in categorieën verdeeld en gescoord. Vervolgens zijn de resultaten per locatie besproken.

In de conclusies valt op dat studenten het succes van hun opleiding voor een groot deel toeschrijven aan hun eigen inzet en motivatie. Daarnaast zijn er volgens de studenten een aantal verbeterpunten voor Zadkine te noemen naar aanleiding van de resultaten.

Punt van discussie is de mate waarin het in een hiërarchische organisatie mogelijk is om op redelijke termijn de inspraak van studenten te vergroten. In de aanbevelingen wordt als onderbouwing het participatie-identificatiemodel van Finn (1989) gebruikt, om het belang van studentbetrokkenheid aan te geven.

In de aanbevelingen wordt geadviseerd om de studentbetrokkenheid te vergroten ter vermindering van voortijdig schoolverlaten. Verder is er een handleiding voor docenten ter verbetering van de student-docentrelatie. Daarnaast wordt geadviseerd om de studenttevredenheid periodiek te toetsen en om een studentenraad op te zetten. In de kritische noot worden hier enkele kanttekeningen bij gemaakt en worden zaken genoemd die in dit onderzoek achteraf beter anders hadden gekund.

2. Inleiding

Zadkine is een van de twee grootste instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs in de regio Rotterdam. Er zijn meer dan 50 locaties van Zadkine verspreid over de regio. In totaal volgen ongeveer 25.000 studenten onderwijs bij Zadkine. Sinds 2010 is Zadkine van een ROC (regionaal opleidingscentrum) overgegaan naar de vorming van LOC's (locale opleidingscentra). Hiermee wordt het mbo-onderwijs bij Zadkine teruggebracht naar een meer kleinschalige organisatie per LOC. Deze transitie is onderdeel van een grote reorganisatie, "De Stroomversnelling", waarbij de structuur van de organisatie grotendeels wordt herzien. Er zijn zeven verschillende LOC's in de regio Rotterdam:

- Zadkine Centrum
- Zadkine Haven
- Zadkine Oost
- Zadkine West
- Zadkine Zuid
- Zadkine Zuid-Hollandse Eilanden

Zadkine techniek

Dit onderzoek richt zich op de afdeling techniek. Binnen de technische opleidingen van Zadkine bestaat een groot aantal uitstroomrichtingen, in totaal ruim 200. De sector techniek is met bijna 5.400 studenten het grootste opleidingscentrum van Zadkine. Het bestaat uit 13 verschillende clusters: bouw en afbouw, koudetechniek, werktuigbouw, elektrotechniek, edelsmeden, hout en interieur, mobiliteit, infra, installatietechniek, mechatronica, procestechneik, maintenance en metaal. Deze clusters zijn verdeeld over zeven verschillende locaties, waarvan enkele uitsluitend technische opleidingen verzorgen. Ieder cluster heeft een geheel eigen karakter en uitstraling. De meeste technische opleidingen worden op de niveaus 1 t/m 4 aangeboden, waarbij een zo vloeiend mogelijke doorstroming van de lagere naar de hogere niveaus wordt nagestreefd.

Techniekstudenten vormen een belangrijke groep toekomstige vakmensen. In het bedrijfsleven dreigen grote tekorten aan goed geschoold technisch personeel. Omdat in de afgelopen jaren de belangstelling voor opleidingen in de techniek is teruggelopen, is het van belang om juist ook in deze groep het rendement van de uitstroom te vergroten zodat meer studenten hun diploma behalen.

Naar voortijdig schoolverlaten is door de overheid en andere instanties al veel onderzoek gedaan. Het gaat dan vooral over cijfers en oorzaken van VSV. Op de website van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (<http://www.minocw.nl>) is veel informatie te vinden over deze onderzoeken. Veel van deze onderzoeken worden echter uitgevoerd zonder de studenten zelf naar hun mening te vragen. De mening van studenten op het gebied van voortijdig schoolverlaten kan echter een belangrijke bron van informatie opleveren om het techniekonderwijs beter af te stemmen op de behoeften en wensen van de student.

2.1 Aanleiding

Bij de technische opleidingen van Zadkine verliet 11,9% van de techniekstudenten in schooljaar 2008/2009 de opleiding voortijdig, zonder startkwalificatie⁶. In vergelijking met schooljaar 2005/2006 (10,9%) is dat percentage gestegen met 13,4%. Dit is opvallend, omdat het percentage bij andere opleidingscentra zoals Economie (-16,4%) en Zorg & Welzijn (-11%) in dezelfde periode juist sterk is gedaald. Uit de cijfers van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap blijkt dat de schooluitval in de regio Rotterdam beduidend hoger is dan in andere regio's. In 2009/2010 bedroeg het percentage *nieuwe*⁷ voortijdig schoolverlaters in Rotterdam 5,7%, bijna het dubbele van het landelijk gemiddelde van 2,9%. Het totale percentage uitvallers bij Zadkine bedroeg 10,8 % (VSV-verkenner, 2010), tegenover het landelijke percentage van 9,2 %. Zadkine blijft dus enigszins achter op het gebied van terugdringen van VSV. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het uitvalpercentage van de andere grote MBO instelling in de regio, het ROC Albeda College, met 11,4% hoger is dan dat van Zadkine.

Vanuit het bedrijfsleven komen verontrustende signalen over een groeiend tekort aan gediplomeerde vakmensen. In de Arbeidsmarktschets Techniek (UWV WERKbedrijf & Colo, 2011) wordt erop gewezen dat tijdens het economisch herstel van de techniekbranche problemen ontstaan met de werving van goed opgeleid personeel. Ook de vergrijzing zorgt voor een toename van de vraag naar technici. Vooral de vraag naar technisch personeel in niet-technische bedrijven neemt de komende jaren toe, volgens de Arbeidsmarktschets Techniek. Het is dus van belang dat het aantal gediplomeerden in de technische sectoren toeneemt. Voor Zadkine is het naast de oorzaken van uitval van belang om inzicht te krijgen in de factoren die er volgens studenten zelf toe bijdragen dat zij hun opleiding succesvol kunnen afronden. Met deze informatie zou Zadkine het slagingspercentage van de technische opleidingen kunnen verhogen en de kwaliteit van het techniekonderwijs verbeteren.

Voor de gemeente Rotterdam zijn de resultaten van dit onderzoek van belang, omdat de gemeente met het project "Aanval op Schooluitval" een actief beleid voert ter vermindering van VSV. De risicofactoren die een voorspeller kunnen zijn van schooluitval volgens de signalenkaart van Zadkine (Context Rijnmond, Flexus Jeugdplein & Zadkine Servicecentrum, 2010) vormen een belangrijk instrument om tijdig de juiste hulp in te zetten om studenten binnen de opleiding te houden.

---

⁶ Een startkwalificatie is een diploma op minimaal havo of mbo 2 niveau.

⁷ Nieuwe voortijdig schoolverlaters: studenten die in het voorgaande schooljaar nog niet als uitvaller geregistreerd stonden.

2.2 Voortijdig schoolverlaten (VSV)- probleemanalyse

Omschrijving van het probleem

Bijna 11% van de mbo-studenten bij Zadkine verlaten zonder startkwalificatie de opleiding (voortijdig schoolverlaten). Dit percentage ligt boven het landelijk gemiddelde van 9,2% (VSV-verkenner, 2010). De Zadkine cijfers gaan over alle opleidingsniveaus: niveau 1 - assistent t/m niveau 4 - middenkader. De uitval is echter bij de niveaus 1 (37%) en 2 (18%) beduidend hoger dan bij de niveaus 3 (6,5%) en 4 (7,5%). Dit is mede te wijten aan het feit dat overbelaste studenten⁸ door externe omstandigheden vaak noodgedwongen onderwijs volgen op de laagste twee niveaus. Binnen deze groep is de kans aanzienlijk groter dat zij door externe factoren uitvallen, zoals jong ouderschap, schulden, psychiatrische stoornissen, huiselijk geweld of een combinatie van meerdere problemen. Buiten deze oorzaken van uitval, waar al veel aandacht voor is, wil Zadkine als organisatie graag van techniekstudenten zelf weten welke factoren volgens hen samenhangen met VSV, zodat men die kennis kan inzetten om eventueel verbeteringen aan te brengen die ertoe bijdragen dat zij hun opleiding afmaken.

Betrokken partijen

Studenten die voortijdig schoolverlaten vormen een probleem voor verschillende partijen binnen de maatschappij:

- **Het bedrijfsleven:**

De tekorten aan goed geschoold en gediplomeerd technisch personeel in de technische sectoren is een groeiend economisch probleem.

- **Zadkine:**

Zowel financieel als organisatorisch is voortijdig schoolverlaten een probleem, mogelijk inkrimping van de opleidingen, slecht voor het imago van Zadkine en de technische opleidingen, demotiverend voor onderwijsmedewerkers. Zadkine ontvangt een financiële bonus voor elke student die met een diploma de opleiding verlaat. Wanneer niet voldaan wordt aan de doelstellingen voor het terugdringen van schooluitval kan dit voor Zadkine ingrijpende financiële gevolgen hebben.

- **De gemeente Rotterdam:**

Voor de (gemeentelijke) overheid zijn het terugdringen van vroegtijdig schoolverlaten en het behalen van een startkwalificatie belangrijke speerpunten. Aan de hand van deze doelstellingen wordt het beleid door Zadkine uitgewerkt, in samenwerking met andere onderwijsinstellingen. Een voorbeeld is het convenant "Aanval op Schooluitval" dat ontwikkeld is om VSV te verminderen en jongeren te verplichten minimaal een startkwalificatie te behalen (diploma Havo/MBO niveau 2). Voor dit project is in 2010 door de overheid landelijk 81 miljoen euro beschikbaar gesteld (Ministerie van OCW, 2009). Door de overheid is bepaald dat jongeren kwalificatieplichtig zijn tot hun 23e jaar. Dat betekent dat zij tot die leeftijd leerplichtig zijn zo lang zij geen startkwalificatie hebben behaald. De gemeente Rotterdam heeft afspraken gemaakt met de landelijke overheid om de doelstellingen van dit convenant over te nemen en deze voor 2011 te behalen. De target is om de schooluitval in vier jaar te verminderen met 20% (Gemeente Rotterdam, 2009). Door Zadkine is een actief beleid ontwikkeld om kwalificatieplichtige studenten binnen de opleidingen te houden. Dat betekent onder meer dat studenten niet worden uitgeschreven als zij geen startkwalificatie hebben behaald, totdat zij ergens anders zijn ingeschreven. Uitzonderingen worden gemaakt voor studenten die niet "schoolbaar" zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de student op

---

⁸ Studenten met problemen op meerdere levensgebieden waardoor hun schoolloopbaan belemmerd wordt.

geen enkele manier bereikbaar is en niet meer op school verschijnt, of wanneer deze zeer ernstige problemen veroorzaakt met zijn/haar gedrag. In die gevallen worden andere middelen ingezet, zoals ambulante begeleiding door een jongerencoach of toeleiding naar externe hulpverlening.

- **De schoolverlaters:**

Voortijdig schoolverlaters behalen wellicht helemaal geen diploma of lopen studievertraging op. Indien ze besluiten meteen te gaan werken ervaren ze eerst het voordeel van het salaris dat verdiend wordt. Dit verkleint echter hun kansen op de arbeidsmarkt op de lange termijn. Er is een grotere kans om langdurig werkloos te worden omdat de voortijdig schoolverlater een kwetsbare positie inneemt op de arbeidsmarkt. Organisaties nemen graag jonge (goedkope) krachten aan voor het eenvoudige productiewerk. Na enkele jaren zullen zij echter nieuwe jonge krachten aannemen en zal de ongediplomeerde werknemer worden vervangen. Het werk dat door ongekwalificeerde krachten wordt uitgevoerd is meestal eentonig en biedt weinig uitdaging of toekomstperspectief. Op de lange termijn kan dit voor de schoolverlater dus erg nadelig uitpakken.

- **De maatschappij:**

Jonge mensen zonder startkwalificatie hebben een grotere kans om langdurig werkloos te worden omdat zij geen stevige positie op de arbeidsmarkt innemen. Voor de maatschappij betekent dat een stijging van sociale lasten. Voor de economie is het goed om zoveel mogelijk goed opgeleide en gediplomeerde arbeidskrachten te hebben.

Mogelijke gevolgen van schooluitval

Schooluitval vormt een probleem wanneer er te weinig studenten in de opleidingen blijven om deze in stand te houden, of wanneer er te weinig studenten een diploma behalen. Het is een maatschappelijk probleem waarvoor de laatste jaren veel aandacht is vanuit de politiek.

Wanneer mbo-studenten geen startkwalificatie behalen komt er minder gekwalificeerd personeel beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Dit veroorzaakt uiteindelijk een stijging van de werkloosheid onder jongeren, omdat zij zonder diploma minder kansen en toekomstperspectief hebben op de arbeidsmarkt.

Verder valt op dat VSV-ers vaker verdacht worden van een misdrijf (CBS Statline, 2010). Van de Nederlandse VSV-ers is 22% in schooljaar 2008/2009 verdacht geweest van een misdrijf, tegen 5% van de overige jongeren. In de vier grote steden is dit percentage onder VSV-ers zelfs 29% tegen 8% van de overige jongeren.

Spreiding van het probleem

Het probleem van VSV doet zich voor zowel in het voortgezet onderwijs als in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs, onder jongeren van 15 tot 23 jaar. Uitval zonder diploma na het 23^e jaar wordt niet meegerekend in de VSV-cijfers, omdat studenten in Nederland daarna niet meer kwalificatieplichtig zijn. Op Europees niveau ligt de leeftijdsgrens tot waar men van VSV spreekt op 25 jaar. De uitvalcijfers zijn in Nederland het grootst bij mbo instellingen in de grote steden met een multiculturele populatie (Jaarboek Onderwijs, 2010). In de regio Rijnmond, waar Rotterdam deel van uitmaakt, zijn de uitvalcijfers voor het mbo weergegeven in grafiek 1 (VSV-verkenner OCW, 2009). Het uitvalpercentage onder jongeren van 18-23 jaar in Nederland is sinds de start van de landelijke campagne gedaald van 15% in 2001 naar 11,6% in 2008. Hiermee wordt de EU doelstelling van maximaal 10% VSV in 2020 door ons land al dicht genaderd.

Grafiek 1: Percentage voortijdig schoolverlaters op MBO-niveau, regio Rijnmond

Jaar	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Totaal	13.3%	13.4%	12.8%	11.6%

Onderverdeling VSV- typen

Door de MBO-raad (2007) is de volgende onderverdeling in typen VSV gemaakt:

1. Uitstroom zonder diploma, bijvoorbeeld na scholing voor het behalen van deelkwalificaties
2. Niet-beïnvloedbare oorzaken, bijv. verhuizing, ziekte of overlijden
3. Niet-beïnvloedbare oorzaken met beïnvloedbare opvang, bijv. sociaal-emotionele problemen, psychische stoornissen of ernstige problemen in de thuissituatie.
4. Arbeidsmarkt, bijvoorbeeld: ontslag bij leerwerkbedrijf, het in dienst nemen van stagiaires voordat zij hun diploma hebben behaald ("groenpluk")
5. Instellingsgebonden oorzaak, bijv. problemen met inhoud of vormgeving van de opleiding, relatie met docenten of ervaren veiligheid op school.
6. Keuze/begeleiding, bijv. verkeerde studie-/opleidings- of beroepskeuze, problemen bij de intake of begeleiding
7. Andere reden of reden onbekend

Risicofactoren die een voorspeller kunnen zijn van schooluitval: frequent verzuim / te laat komen, slechte resultaten, ongemotiveerd, opvallend gedrag (agressief, ontwijkend, extreem stil of juist druk, somber, angstig), schulden, jong ouderschap, mantelzorgtaken, chronische ziekte, gezinsproblemen, contacten met justitie (signalenkaart Zadkine, 2010). Deze signalen kunnen leiden tot uitval door niet-beïnvloedbare oorzaken met beïnvloedbare opvang, instellingsgebonden oorzaken en verkeerde opleidingskeuze of begeleiding.

Voor enkele van de bovengenoemde punten waarbij extra zorg of begeleiding nodig is al veel aandacht binnen de organisaties en de maatschappij / de overheid. Door juist studenten zonder directe zorgbehoefte te vragen naar hun mening kan er in dit onderzoek vooral op de punten vijf en zes winst worden behaald op het gebied van VSV. Dit kan een preventieve werking hebben.

Culturele aspecten

Bij Zadkine is sprake van een zeer multiculturele studentenpopulatie vanwege het grootstedelijke karakter. Ruim vijftig procent van de studenten is van allochtone afkomst (Ministerie van OCW, 2010). Dit brengt naast diversiteit ook complexe vraagstukken met zich mee. Het wordt steeds belangrijker voor Rotterdamse onderwijsinstellingen om voldoende actuele kennis in huis te hebben van andere culturen, en om bewust om te gaan met de specifieke begeleidingsbehoeften die deze cultuurverschillen met zich meebrengen. Marokkaanse jongeren bijvoorbeeld gedragen zich naar de normen van hun groepscultuur, terwijl bij de westerse waarden het individualisme voorop staat. Dit vraagt een verschillende benadering door medewerkers in het onderwijs en het vermogen om aan te sluiten bij de studentenpopulatie.

Landelijk onderzoek onder mbo-studenten

Landelijk gezien is er de JOB-Monitor (Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs, 2010), een tweejaarlijks terugkerend tevredenheidsonderzoek onder mbo-studenten over hun opleiding. Tot nu toe nam Zadkine hier geen deel aan. De reden daarvoor is nog niet achterhaald, omdat niet duidelijk is wie er bij Zadkine voor deze beslissing verantwoordelijk is.

2.3 Zadkine Studentenplein

Het Studentenplein is de afdeling die bij Zadkine verantwoordelijk is voor de studentzorg in brede zin. Er werken bij het Studentenplein onder andere gedragswetenschappers, studieloopbaanadviseurs, maatschappelijk werkers, zorgcoördinatoren die samen aanvullende ondersteuning bieden aan Studenten. Via hun mentor, studieloopbaanbegeleider of docent kan een student bij het Studentenplein worden aangemeld. Zij kunnen ook zichzelf aanmelden op hun eigen locatie. Bij het Studentenplein kunnen studenten terecht met vragen over opleidingen en studie- en beroepskeuze. Wanneer zij belemmeringen ervaren in hun opleiding en daarbij hulp wensen kunnen zij aangemeld worden. Ook wanneer er zorgen zijn over een student, bijvoorbeeld bij een vermoeden van huiselijk geweld, drugsgebruik of ongeoorloofd verzuim, kan het Studentenplein worden ingeschakeld.

Het Studentenplein biedt praktische ondersteuning met betrekking tot:

- Loopbaanbegeleiding en -advies
- Schoolmaatschappelijk werk
- Leer- en gedragsproblemen
- Begeleiding of training op maat (individueel of in een groep, bijvoorbeeld bij faalangst)
- Contact met en doorverwijzing naar de GGD, kredietbank en andere ketenpartners

2.4 VSV Internationaal

Voortijdig schoolverlaten wordt internationaal als een economisch en maatschappelijk probleem beschouwd, en op Europees (EU) niveau wordt er veel aandacht aan besteed. In maart 2000 zijn de Lissabon doelstellingen door de Europese Commissie bekendgemaakt, waarin vijf streefpunten met betrekking tot onderwijs werden gesteld voor het jaar 2010 (Min. OCW, 2011). Deze streefpunten voor de EU waren:

- Een stijging van het aantal Bèta-/technisch afgestudeerden
- Een stijging van het aantal gediplomeerden in het hoger onderwijs
- Vermindering van het aantal vijftienjarigen die slecht kunnen lezen
- Een stijging van het aantal volwassenen dat deelneemt aan onderwijs
- Vermindering van het aantal voortijdig schoolverlaters

Op 3 maart 2010 heeft de Europese Commissie (EC) een nieuwe tienjarenstrategie (EU2020) uitgewerkt ten behoeve van de Europese economie. Het doel hiervan is economische groei door een betere coördinatie van nationaal en Europees beleid. Eén van de vijf hoofddoelen in deze strategie is voortijdig schoolverlaten. De Europese Commissie wil het aantal schoolverlaters in de EU terugbrengen van 15% naar 10%. Nederland wordt door de EC op dit gebied als één van de koplopers gezien, omdat het aandeel VSV-ers hier sinds 2000 is gedaald met 30%, van 15,4% naar 10,9%. Hiermee benadert Nederland nu al de Europese doelstelling voor 2020. De landen die nog beter scoren dan Nederland zijn: Oostenrijk, Tsjechië, Finland, Litouwen, Polen, Slowakije en Slovenië. Nederland bevindt zich dus in de subtop (Min. OCW, 2011) Landen in de EU die grote moeite hebben met het terugdringen van schooluitval zijn Malta, Portugal en Spanje. Deze landen hebben nog een percentage van meer dan 30% VSV. Nederland heeft zich ten doel gesteld om het aantal VSV-ers in 2016 te hebben teruggebracht met 40%.

De aanpak van VSV die nagestreefd wordt door de Europese Commissie:

- Preventie van VSV door kinderen en jongeren tijdens het leerproces te ondersteunen en tijdig te reageren op vroege signalen van VSV.
- Interventiemaatregelen om problemen zoals spijbelen en slechte resultaten snel en doeltreffend aan te pakken
- Compensatiemaatregelen door jongeren een “tweede kans” te bieden (door extra lessen of een nieuwe opleiding)
- Het nastreven van een betere samenwerking tussen de EU-lidstaten, uitwisseling van “good practises” en beter gebruik maken van EU-geld om het probleem aan te pakken.

Eurocommissaris Androulla Vassiliou sprak op een persconferentie uit dat hij Nederland ziet als “good practise” op het gebied van VSV, door de gerichte en systematische manier waarop het hier wordt aangepakt. Tevens zei hij dat Nederland daarin een voorbeeld is voor andere lidstaten. Door deze voortrekkersfunctie hebben inmiddels meerdere landen interesse getoond voor de Nederlandse aanpak. Vlaanderen bijvoorbeeld heeft informatie gevraagd over de registratie in Nederland van VSV-ers. Op 26 april jl. bezocht een delegatie van het Europese OECD⁹ het Nederlandse Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Doel van dit bezoek was om te onderzoeken hoe het onderwijsstelsel en de gelijke kansen voor jongeren geregeld zijn bij de landen die voorop lopen op het gebied van terugdringen van VSV, waaronder Nederland.

---

⁹ Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

3. Vraagstelling en doelstelling

3.1 Vraagstelling

Naar aanleiding van de probleemanalyse zijn de volgende hoofdvragen geformuleerd:

- Welke factoren zijn volgens de studenten techniek van Zadkine van invloed op het afmaken van hun opleiding?
- Wat vinden de studenten techniek van hun opleiding bij Zadkine en wat zouden zij op school willen veranderen of verbeteren?

Om de hoofdvragen te kunnen beantwoorden, zijn de volgende subvragen geformuleerd:

- Met welke intentie zijn de studenten hun opleiding gestart m.b.t. het afmaken hiervan?
- Hoe is die intentie nu vergeleken met het begin van de opleiding?
- Hoe kwamen de verwachtingen van studenten over de opleiding overeen met de werkelijkheid?
- Hoeveel ondersteuning ervaren de studenten van hun naasten en van de opleiding met betrekking tot school? Hoe belangrijk vinden zij deze steun voor het behalen van hun diploma?
- Hoe beoordelen techniekstudenten hun verstandhouding met medestudenten en docenten? Hoe belangrijk vinden zij dat voor het afmaken van hun opleiding?

3.2 Doelstelling

- Kennis en inzicht verwerven in de factoren die volgens studenten van invloed zijn op het behalen van hun diploma.
- Het vergroten van het aantal techniekstudenten dat de opleiding met een diploma verlaat.
- De behoeften van studenten in kaart brengen met betrekking tot hun opleiding.

4. Theoretische onderbouwing

Conceptuele kaders

De Theorie van Gepland Gedrag (TGG) (Ajzen, 1991)

De Theorie van Gepland Gedrag (Theory of Planned Behavior) van Icek Ajzen (1991) is een van de theorieën van waaruit dit onderzoek wordt onderbouwd. Hier volgt een korte beschrijving van deze theorie en de relevantie ervan voor dit onderzoek.

Deze theorie maakt het beter te begrijpen hoe menselijk gedrag veranderd kan worden. De theorie voorspelt weloverwogen gedrag, en gaat ervan uit dat gedrag gepland kan worden. Dit zou betekenen dat door de motivatie van studenten te onderzoeken voorspeld kan worden of zij hun opleiding afmaken. Ook kunnen hierdoor doelbewust factoren worden versterkt die daarop een positieve invloed kunnen hebben. Volgens deze theorie ontstaat menselijk gedrag onder invloed van de volgende drie overtuigingen:

- **Gedragsovertuigingen:** over de verwachte gevolgen van het gedrag. Deze overtuigingen produceren een gunstige of ongunstige houding tegenover het gedrag.
- **Normatieve overtuigingen:** over de normatieve verwachtingen van anderen. Deze overtuigingen zorgen voor sociale druk of subjectieve normen.
- **Controle overtuigingen:** over de aanwezigheid van factoren die de prestatie mogelijk kunnen maken of belemmeren. Deze overtuigingen leiden tot de perceptie van controle over het eigen gedrag door interne of externe factoren (locus of control).

De drie bovengenoemde (subjectieve) factoren leiden volgens de TGG tot de vorming van een gedragsintentie. Uitgaande van deze theorie zouden bovenstaande factoren kunnen bepalen of studenten gemotiveerd zijn (de intentie hebben) om hun opleiding te voltooien. In de regel is de bedoeling om het gedrag uit te voeren sterker wanneer de gedragsovertuigingen en normatieve overtuigingen gunstiger zijn, omdat dan de waargenomen controle over het eigen gedrag groter is.

Hoe sterker de intentie is om het gedrag, in dit geval het afmaken van de opleiding, uit te voeren hoe groter de kans is dat dit ook zal gebeuren.

Het SERVQUAL model

Omdat onderwijs tegenwoordig als dienstverlening kan worden gezien en de leerling als afnemer/klant, is het een logische stap om bij de kwaliteitsbeleving van studenten uit te gaan van het SERVQUAL model. Dit is een model dat veelvuldig gebruikt wordt bij de kwaliteitsmeting van diensten (de Vries, van Helsdingen & de Kasper, p. 169-171). Hierbij staat het perspectief van de klant (in dit geval de leerling) centraal. Er worden standaard vijf dimensies bij dit model gebruikt:

Deze dimensies zijn:

- 1. Tastbare zaken:** dit zijn concrete, waarneembare zaken van de geleverde dienst (onderwijs).
- 2. Betrouwbaarheid:** op consistente en betrouwbare wijze handelen bij het leveren van de dienst.
- 3. Responsiviteit:** het op snelle wijze verlenen van een dienst, bereikbaar kunnen zijn bij problemen rond het leveren van de dienst, het betrekken van de klant bij het leveren van de dienst en het alert zijn op problemen rond de aansluiting van het leveren van de dienst en klantbehoeftes.
- 4. Zorgzaamheid:** respectvol, vriendelijk en zorgzaam de klant benaderen met de noodzakelijke kennis en vaardigheden. Het uitstralen van vertrouwen en geloofwaardigheid. Het risico minimaliseren dat de klantbehoeftes niet door de dienst vervuld zullen worden.
- 5. Inleven in de klant:** klanten kunnen eenvoudig en doeltreffend de organisatie benaderen, worden goed geïnformeerd, begrijpen van de klanten.

Door in de vragenlijsten voor de studenten deze vijf dimensies te gebruiken, kan een beeld worden verkregen van de door studenten waargenomen kwaliteit van het techniekonderwijs bij Zadkine.

5. Onderzoek

5.1 Onderzoeksopzet

Werkwijze ondervraging

Het type onderzoek is inventariserend en de onderzoeksbenadering is kwantitatief. De onderzoekspopulatie bestaat uit techniekstudenten van drie locaties. Honderddrieënzestig studenten van de genoemde technische opleidingen bij Zadkine zijn middels een gestandaardiseerde vragenlijst ondervraagd over hun motivatie om de opleiding af te maken en welke factoren hierop volgens hen van invloed zijn. Daarnaast is een aantal algemene vragen gesteld, zoals leeftijd, geslacht, (voor)opleiding, leerjaar en locatie. Omdat de meeste studenten tussen de 16 en de 25 jaar oud zijn en zij gedurende de schooldag worden benaderd, is het van belang om de lijst niet te lang te maken. Zo wordt voorkomen dat studenten door tijdnood of verlies van interesse niet alle vragen beantwoorden. De vragenlijst dient in vijf minuten ingevuld te kunnen worden, om de respons te vergroten. Een digitale enquête via het Zadkine e-mailadres waarover elke student beschikt is geen goede optie, omdat de meeste studenten hun Zadkine e-mail niet lezen en de respons daardoor te laag zal zijn. Dit blijkt uit navraag bij de leerling-administratie. Om een zo groot mogelijke respons te krijgen is gekozen voor de collectetechniek. De vragenlijst zal op papier worden uitgezet en vervolgens weer handmatig worden ingenomen in de klassen.

Databronnen voor dit onderzoek:

- Individuele personen: de respondenten voor dit onderzoek zijn studenten waarvan de meesten in de leeftijd van 16-25 jaar, van de technische opleidingen op drie locaties.
- Documenten: onderzoeksrapporten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, over het middelbaar beroepsonderwijs en schooluitval.
- Literatuur van waaruit de onderbouwende theorieën voor dit onderzoek zijn verkregen (zie theoretische onderbouwing, hoofdstuk 4).

Dataverzamelingstechnieken: ondervraging middels gestandaardiseerde vragenlijsten, inhoudsanalyse van informatie uit bovengenoemde databronnen.

Onderzoeksontwerp en onderzoeksbenadering

Er is gekozen voor een kwantitatieve onderzoeksbenadering. Het type onderzoek is inventariserend. Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden was het noodzakelijk om veel techniekstudenten te ondervragen. Door een gestandaardiseerde vragenlijst op te stellen en deze te laten beantwoorden door een groot aantal studenten van verschillende techniekopleidingen, verschillende locaties en verschillende niveaus werd het meest betrouwbare resultaat verkregen. Op deze manier werd een representatieve groep binnen de totale onderzoekspopulatie bereikt. Het type onderzoek is inventariserend. De uitkomsten zijn bedoeld om in kaart te brengen hoe studenten hun leerproces beoordelen, en welke factoren volgens hen van invloed zijn op het al dan niet behalen van hun diploma.

Populatie en steekproef

De onderzoekspopulatie bestaat uit techniekstudenten van Zadkine op de niveaus 1 t/m 4, van alle leerjaren. Uit deze populatie is een representatieve steekproef genomen met een maximum variatie in opleidingsrichting, niveau, leerjaar en locatie. Op de Rotterdamse locaties Jan Ligthartstraat, Prins Constantijnweg en Nikkelstraat die uitsluitend technische opleidingen verzorgen, is een aantal klassen uit zeven verschillende opleidingen geselecteerd om een enquête in te vullen. De concrete omvang van de steekproef bedraagt 163 eenheden, dat is 3% van de in totaal 5.400 techniekstudenten bij Zadkine. Slechts één van alle gevraagde studenten heeft geweigerd mee te werken.

Werkwijze

De genoemde locaties zijn gekozen omdat deze uitsluitend technische opleidingen huisvesten, wat het gemakkelijker maakte om de juiste docenten en teamleiders te benaderen.

Bij de opleidingen is eerst toestemming en medewerking van de teamleiders gevraagd, die de docenten vervolgens benaderden voor de planning. Deze boden de onderzoeker gelegenheid om de studenten bij aanvang van de les de enquêtes te laten invullen. Elke student kreeg een pen cadeau omdat de ervaring leert dat studenten deze soms niet bij zich hebben. De studenten kregen een korte uitleg en het verzoek de vragen in stilte in te vullen. Ook werd hen verteld wat het doel van het onderzoek was en dat de vragenlijsten anoniem verwerkt zouden worden. Na het inleveren van de ingevulde enquête kreeg elke respondent iets lekkers (Mars/Snickers/Milky Way), evenals de docenten. Er is bij de ondervraging een respons van 100% bereikt met deze werkwijze. In totaal zijn er 163 enquêtes ingevuld door studenten van zeven verschillende opleidingen: motorvoertuigen, timmerman, bouwkunde, elektrotechniek, gas-, water-, warmtetechniek, stratenmaker en infrastructuur. Er is hiervoor een steekproef genomen van niveaus 1 t/m 4, uit verschillende leerjaren. Omdat het aantal leerjaren verschilt per niveau en opleiding, kunnen uit de resultaten per leerjaar

geen conclusies worden getrokken. Bij een aantal lessen zitten studenten van niveau 1 en 2 of niveau 2 en 3 bij elkaar. Vaak gaan deze niveaus vloeiend in elkaar over zodat doorleren gestimuleerd wordt. Op één na waren alle respondenten jongens en mannen. De gemiddelde leeftijd bedroeg 19,6 jaar waarbij 16 het jongste was en 42 het oudste.

5.2 Gegevensverzameling

Enquête

De enquête¹⁰ die door de studenten is ingevuld bestaat uit 19 evaluatieve meerkeuzevragen in de vorm van stellingen en 3 open vragen. Vooraf wordt gevraagd naar leeftijd, huidige opleiding, niveau, geslacht, vooropleiding en leerjaar. Onderaan de pagina is ruimte voor tips en opmerkingen. Voor deze doelgroep is vanwege hun leeftijd en de beschikbare tijd voor het invullen gekozen om de vragen op één kantje te zetten, zodat het invullen gemiddeld 5 minuten in beslag neemt. Vooraf is dit getoetst door vijf studenten te vragen de lijst in te vullen. Er is gebruik gemaakt van een Likert vijfpuntsschaal voor beantwoording van de meerkeuzevragen, waarbij de keuzemogelijkheden varieerden van 1: geheel oneens, tot 5: geheel eens. De open vragen lieten de studenten daarna ruimte om ideeën voor verbeteringen te geven voor hun opleiding. Ook klachten of ongenoegen konden hier kenbaar worden gemaakt.

Categorisering van de vragen

Om de vraagstelling te beantwoorden met ondersteuning van de theoretische kaders TGG en Servqual zijn de meerkeuzevragen ondergebracht in vijf verschillende categorieën:

1. Intentie (vragen 5,6)

In hoeverre hadden/hebben de techniekstudenten de intentie om deze opleiding af te maken?

2. Verwachtingen (vragen 1,2,3,4)

Welke verwachtingen hadden studenten van de opleiding en hoe komen deze volgens hen overeen met de werkelijkheid?

3. Waargenomen steun (vragen 7,8,9)

Welke steun ervaren studenten van hun omgeving en van school/docenten bij hun opleiding?

4. Locus of control (vragen 10,12,14,16,18,19)

Aan welke factoren (intern/extern) schrijven studenten het al dan niet succesvol afmaken van hun opleiding toe?

5. Secundaire factoren met betrekking tot opleiding (vragen 11,13,15,17,20,21,22)

Over welke zaken bij Zadkine zijn de studenten tevreden of juist ontevreden? Wat zouden zij graag veranderen of verbeteren met betrekking tot hun opleiding?

Bovengenoemde categorieën corresponderen met de subvragen van het onderzoek, en dragen bij aan de beantwoording van de hoofdvragen.

---

¹⁰ Zie bijlage 11.1

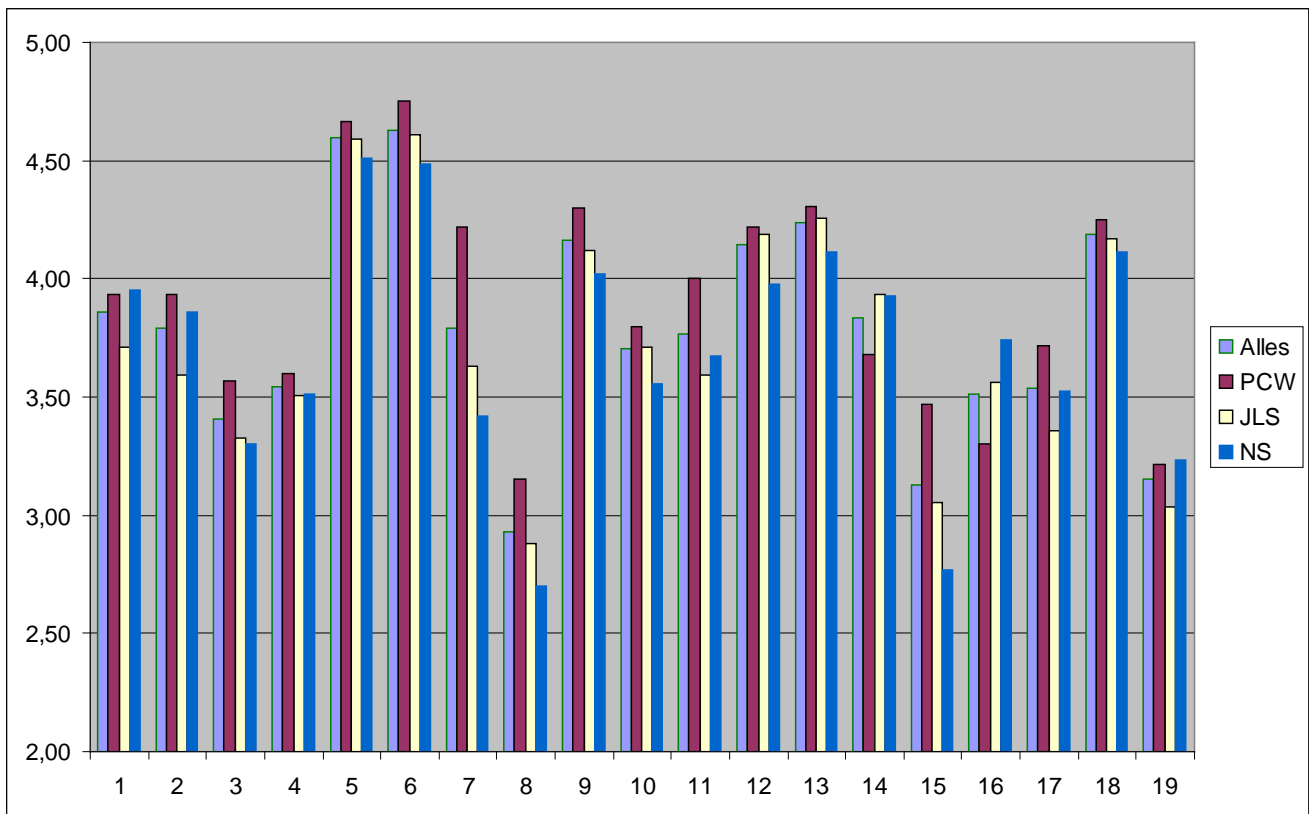
6. Onderzoeksresultaten en analyse

Van de 163 ingevulde enquêtes zijn de meerkeuze-antwoorden ingevoerd in Excel als een geautomatiseerde datamatrix¹¹. In verschillende sheets zijn de resultaten gesorteerd naar leeftijd, opleiding, niveau, locatie, categorie van vragen etc. Vervolgens is van de diverse sheets een aantal grafieken en tabellen gemaakt om de resultaten inzichtelijk te maken en de onderzoeksvragen en subvragen te beantwoorden. De antwoorden op de open vragen 20, 21, 22 en de tips/opmerkingen zijn apart gesorteerd naar onderwerp en zullen later besproken worden. Bij het sorteren van de overige vragen en opmerkingen zijn alleen de eenduidige antwoorden gebruikt, de rest is buiten beschouwing gelaten.

6.1 Resultaten en analyse meerkeuzevragen

Grafiek 2 geeft een overzicht van alle antwoorden op de meerkeuzevragen. Er is daarnaast een onderscheid gemaakt naar locatie¹², en “alles” geeft het gemiddelde van de locaties weer.

Grafiek 2: overzicht van antwoorden meerkeuzevragen

¹¹ Zie bijlage 11.2

¹² PCW staat voor de locatie Prins Constantijnweg, NS voor Nikkelstraat en JLS voor Jan Ligthartstraat.

Gemiddelden van antwoorden op de meerkeuzevragen naar categorie

In tabel 1 zijn de gemiddelden van de antwoorden op alle meerkeuzevragen te vinden, waarbij de antwoorden tussen 1-‘geheel oneens’ en 5-‘geheel eens’ lagen. Hierbij moet worden opgemerkt dat de gemiddelden niet als maatstaf kunnen worden genomen voor een eenduidige beantwoording van de subvragen, vanwege de aard van de vragen. Het gaat er in deze tabel om de resultaten tussen de locaties te vergelijken en om eventuele trends te ontdekken. In tabel 1 aan het einde van de analyse staat het overzicht van de scores per locatie en het totale gemiddelde (‘alles’).

Tabel 1: overzicht per categorie van meerkeuzevragen, gemiddelden

2. verwachtingen				1. intentie		3. steun			4. locus of control						5. secundaire factoren			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	12	14	16	18	19	11	13	15	17
NS																		
170	166	142	151	194	193	147	116	173	153	171	165	161	177	139	158	177	119	148
3,95	3,86	3,30	3,51	4,51	4,49	3,42	2,70	4,02	3,56	3,98	3,93	3,74	4,12	3,23	3,67	4,12	2,77	3,52
JLS																		
219	212	193	207	271	272	214	170	243	219	247	232	210	246	179	212	251	180	198
3,71	3,59	3,33	3,51	4,59	4,61	3,63	2,88	4,12	3,71	4,19	3,93	3,56	4,17	3,03	3,59	4,25	3,05	3,36
PCW																		
236	232	214	216	280	285	253	189	258	228	253	217	198	255	193	240	254	208	223
3,93	3,93	3,57	3,60	4,67	4,75	4,22	3,15	4,30	3,80	4,22	3,68	3,30	4,25	3,22	4,00	4,31	3,47	3,72
Alles																		
625	610	549	574	745	750	614	475	674	600	671	614	569	678	511	610	682	507	569
3,86	3,79	3,41	3,54	4,60	4,63	3,79	2,93	4,16	3,70	4,14	3,84	3,51	4,19	3,15	3,77	4,24	3,13	3,53

6.2 Beantwoording van de subvragen

Aan de hand van tabel 1 en de antwoorden op de meerkeuzevragen worden hieronder de subvragen van dit onderzoek beantwoord.

Subvragen categorie 1: intentie

*Met welke intentie zijn de studenten hun opleiding gestart m.b.t. het afmaken hiervan?
Hoe is de intentie van de studenten nu vergeleken met het begin van de opleiding?*

Enquêtevragen

- 5. Bij de start van de opleiding was ik van plan deze af te maken.*
- 6. Ik ben nu van plan deze opleiding af te maken.*

Analyse intentie

De intentie om de opleiding af te maken is bij de techniekstudenten van alle locaties hoog, met een gemiddelde score van 4,62. Dit kan betekenen dat studenten bewust voor hun opleiding hebben gekozen en goed gemotiveerd beginnen. De intentie om de opleiding af te maken is volgens Ajzen een belangrijke voorspeller voor het daadwerkelijk afmaken van de opleiding. De uitgangssituatie met betrekking tot de motivatie van de studenten is dus positief.

Subvraag categorie 2: verwachtingen

Hoe komen de verwachtingen van studenten over hun opleiding overeen met de werkelijkheid?

Enquêtevragen:

- 1. Bij de start van de opleiding paste deze bij mijn wensen.*
- 2. De opleiding die ik nu volg past bij mijn wensen.*
- 3. De informatie die ik van tevoren kreeg over de opleiding klopte met de werkelijkheid.*
- 4. De inhoud van de opleiding voldoet aan mijn verwachtingen.*

Analyse verwachtingen

Het valt bij deze categorie op dat techniekstudenten hun opleiding redelijk vinden passen bij hun wensen (vraag 1 en 2, gemiddelde score van 3,83), zowel bij aanvang van de studie als op dit moment. De locatie JLS wijkt hiervan enigszins naar beneden af. Bij de niveau 4 opleidingen elektro en bouwkunde beoordeelt ruim de helft vraag twee met antwoord drie of lager. Van de timmermannen (niveau 2/3) op dezelfde locatie is dit percentage 30%. Vraag drie geeft een opvallend negatiever beeld dan de eerste twee vragen op alle locaties. Men kan hieruit opmaken dat de informatie die de studenten van tevoren kregen over de opleiding minder dan verwacht overeen kwam met de werkelijkheid. Zadkine steekt erg veel middelen en energie in de intake van nieuwe studenten, om te voorkomen dat zij later uitvallen door een verkeerde studiekeuze. De studie-informatie zou op dit punt duidelijk nog beter kunnen. Ook vraag vier hangt hiermee samen, de opleiding

voldoet minder aan de verwachtingen dan zou mogen worden verwacht gezien de inspanningen door Zadkine op dit vlak.

Subvraag categorie 3: waargenomen steun

Hoeveel ondersteuning ervaren de studenten van hun naasten en van de opleiding met betrekking tot school?

Enquêtevragen:

7. *Ik weet bij welke medewerker ik op school terecht kan wanneer ik een probleem heb.*
8. *Bij een probleem zou ik gebruik maken van hulp/ondersteuning op school.*
9. *Mijn omgeving (familie/vrienden) steunt mij bij het volgen van mijn opleiding.*

Analyse waargenomen steun

De meeste studenten weten waar zij terecht kunnen op school als er een probleem is, met een gemiddelde score van 3.79. De PCW scoort hier opvallend hoger met 4.22 gemiddeld. Dat kan betekenen dat er een duidelijke taakverdeling is in het team met betrekking tot ondersteuning van studenten. Op de Nikkelstraat is de score het laagst, gemiddeld 3.42. Op die locatie werd door studenten communicatie tussen docenten onderling en met de student ook het vaakst genoemd als verbeterpunt.

Het is opmerkelijk dat op vraag acht een gemiddelde van slechts 2,93 (de laagste score in het onderzoek) wordt behaald. Terwijl techniekstudenten dus zeggen te weten bij wie ze terecht kunnen, geven ze daarnaast aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning op school bij problemen. Het zou interessant zijn om te onderzoeken bij welke problemen zij wel of geen hulp op school wensen, omdat studenten daarnaast aangeven bij vraag 12 dat zij behulpzaamheid van docenten erg hoog waarderen. Bij vraag 9 tenslotte zeggen studenten zich gesteund te voelen door hun omgeving bij de opleiding (score: 4.16) en deze steun enigszins belangrijk te vinden.

Subvragen categorie 4: locus of control

Hoe belangrijk vinden studenten steun van hun naasten en van de opleiding voor het behalen van hun diploma? Hoe belangrijk vinden studenten een goede verstandhouding met medestudenten en docenten voor het afmaken van hun opleiding?

Enquêtevragen:

10. *De steun van mijn omgeving (familie/vrienden) vind ik belangrijk voor het afmaken van mijn opleiding.*
12. *Behulpzaamheid van docenten is belangrijk voor het afmaken van mijn opleiding.*
14. *Een goed contact met medestudenten vind ik belangrijk voor het afmaken van mijn opleiding.*
18. *Of ik mijn diploma haal hangt af van mijn inzet voor de opleiding.*
19. *Ik haal alleen mijn diploma als de omstandigheden (school, thuis, vrienden) optimaal zijn.*

Analyse locus of control

Zoals eerder kort aan de orde kwam vinden de studenten steun van hun omgeving enigszins belangrijk (score: 3.7) voor het afmaken van hun opleiding. Behulpzaamheid van docenten vinden ze echter belangrijker (score 4.14). De docenten vinden ze iets minder behulpzaam dan wenselijk, blijkt uit de gemiddelde score op de vraag of docenten behulpzaam zijn (vraag 11, score: 3.77). Het contact met medestudenten wordt enigszins belangrijk gevonden, score: 3.84 gemiddeld. Dit verschilt niet veel tussen de locaties onderling. Bij vraag 19 wordt een vrij laag gemiddelde gescoord van 3.15. Hieruit blijkt dat de studenten over het algemeen genomen een interne locus of control hebben, waarbij zij beseffen dat goede externe omstandigheden niet de enige factoren zijn die tot succes leiden. In combinatie met het feit dat op vraag 18 door alle locaties boven de 4 wordt gescoord kan geconcludeerd worden dat de meeste techniekstudenten succes of falen vooral toeschrijven aan interne factoren waar zij zelf invloed op hebben zoals eigen inzet.

Subvraag categorie 5: secundaire factoren

Hoe beoordelen techniekstudenten hun verstandhouding met medestudenten en docenten?

Enquêtevragen:

- 11. *Docenten van de opleiding zijn behulpzaam.*
- 13. *Ik kan goed opschieten met medestudenten.*

Analyse secundaire factoren

Zoals eerder gemeld wordt behulpzaamheid van docenten redelijk belangrijk gevonden. Dit komt in de open vragen echter veel sterker naar voren dan in de meerkeuzevragen, wat later nader beschouwd zal worden. Op de locatie PCW worden docenten het meest behulpzaam gevonden. Dit is tevens de locatie waar de meeste studenten aangaven te weten waar ze terecht kunnen met problemen. Er is dus een duidelijke samenhang tussen deze twee factoren. Op de NS vindt men docenten iets minder behulpzaam, daar geven studenten tevens aan het minste behoefte aan hulp te hebben. Op alle locaties geven studenten aan een goede verstandhouding te hebben met medestudenten (score 4.24). Dit wordt door hen als redelijk belangrijk beschouwd (vraag 14, score 3.84).

Overige vragen (niet behorend bij subvragen)

Dit zijn de vragen die geen subvraag beantwoorden, maar van belang zijn om de waargenomen kwaliteit van overige factoren te kunnen beoordelen. Hier zijn vooral de verschillen tussen de locaties interessant.

Enquêtevragen

- 15. Het gebouw en de locatie van mijn opleiding vind ik goed.
- 16. Een goed gebouw en de locatie van de opleiding zijn belangrijk voor het afmaken van mijn opleiding.
- 17. Ik ga met plezier naar school.

Analyse overige meerkeuzevragen

Het valt bij de resultaten van vraag 15 meteen op dat er een groot verschil is in de beoordeling van het gebouw en de locatie tussen de locaties PCW (3.47) en de Nikkelstraat (2.77). Dit is te verklaren door het feit dat het twee totaal verschillende accommodaties zijn, waarbij de Nikkelstraat beduidend eenvoudiger is qua gebouw en faciliteiten. Ook is er geen openbaar vervoer in de buurt, in tegenstelling tot de PCW. In de open vragen is hier veel commentaar op gegeven. Terwijl de studenten op de Nikkelstraat geheel ontevreden zijn over het gebouw en de locatie, geven zij bij vraag 16 aan dit belangrijker te vinden dan de studenten op de andere locaties. Gemiddeld gaan de studenten met enigszins tot redelijk plezier naar school.

6.3 Resultaten en analyse open vragen

Hier volgt een analyse van de antwoorden op de open vragen en de door studenten genoemde tips/opmerkingen.

20. *Wat zou je op school willen veranderen?*

21. *Wat vind je goed of juist slecht geregeld bij Zadkine?*

Tips/opmerkingen

Bovenstaande vragen zijn bij elkaar verwerkt omdat bleek dat bij de vragen en de tips/opmerkingen de antwoorden vergelijkbaar waren. Eerst zijn verschillende categorieën van antwoorden gemaakt. Vervolgens is elke opmerking en elk antwoord ondergebracht in de juiste categorie. Daarbij is per respondent elk herhaaldelijk genoemd antwoord maar één keer verwerkt. Wel kunnen meerdere verschillende antwoorden van één student verwerkt zijn per vraag in de resultaten. In tabel 2 staat een overzicht met het genoemde aantal reacties per categorie.

Tabel 2: resultaten open vragen 20, 21 en tips/opmerkingen

	Onderwerp	NS (n=43)	JLS (n=59)	PCW (n=61)	Totaalscore (n=163)
1	Docenten	5	13	4	22
2	Roosters	12	8	9	29
3	Communicatie	6	14	11	31
4	Kantine	7	-	5	12
5	Cijfers/toetsen	1	4	1	6
6	Lesinhoud	7	12	6	25
7	Meer begeleiding	5	6	5	16
8	Medestudenten	1	7	2	10
9	Betaald printen/parkeren	-	13	5	18
10	Verzuimregistratie	13	-	-	13
11	Lesmateriaal	2	5	-	7
12	Organisatie	4	8	8	20
13	Administratie	2	-	-	2
14	Meer praktijk	2	-	-	2
15	Locatie/reistijd	9	-	1	10
16	Evenementen	-	10	-	10
17	Faciliteiten	-	21	13	34
18	Lijnlessen	-	-	7	7

Analyse resultaten open vragen en tips/opmerkingen

Bijna alle respondenten (92%) hebben minimaal één open vraag ingevuld. Een aantal gaf aan het prettig te vinden dat zij naar hun mening werden gevraagd, omdat dit volgens hen niet vaak genoeg gebeurt bij Zadkine. Op docenten is veel aan te merken volgens studenten. In 22 antwoorden worden de werkwijze en betrokkenheid van docenten expliciet genoemd als verbeterpunten, daarnaast komen zij voor in de kritiek over de communicatie en begeleiding/lesinhoud. Aangezien studenten met docenten het meest directe contact hebben, wijkt dit niet af van wat verwacht kan worden. Verder valt op dat er over roosters veel ontevredenheid heerst. Hierbij werden vooral genoemd: lesuitval/lestijden, te weinig (rook)pauses, teveel dezelfde lessen achter elkaar, te laat doorgeven van roosterwijzigingen. Op alle locaties beoordeelt men de communicatie als ruim onvoldoende. Hierbij gaat het zowel om docenten als om de communicatie vanuit de organisatie. Dit is duidelijk een verbeterpunt.

Nikkelstraat (43 respondenten)

Op de Nikkelstraat reageerden studenten enthousiast bij het eerste bezoek van de onderzoeker, waarbij nog geen enquêtes werden uitgezet. Zij gaven aan het gevoel te hebben “vergeten” te worden door Zadkine als organisatie. Dat ligt volgens hen vooral aan het feit dat op de Nikkelstraat bijna geen faciliteiten zijn, zoals een kantine met verkoop. Daarnaast is de locatie niet goed bereikbaar met het openbaar vervoer. Vanaf trein, metro of bus is de Nikkelstraat 15 minuten lopen, wat de meeste studenten te ver vinden. Verder vinden zij het een tekortkoming dat zij niets te eten kunnen kopen op school of in de buurt. Er is alleen een (dure) patatkraam op het industrieterrein rond de locatie. Opvallend is dat deze kritiek niet geheel overeenkomt met de antwoorden op de open vragen, waarin weinig commentaar wordt gegeven op de faciliteiten. Het gebrek aan een kantine is echter wel zeven keer genoemd bij categorie vier. Over de roosters en de verzuimregistratie zijn de meningen op de Nikkelstraat eenduidig, die deugen volgens hen niet.

Jan Ligthartstraat (58 respondenten)

Opvallend was dat er bij het geven van commentaar steeds werd gemeld dat er “goede en slechte docenten” zijn. De genoemde minpunten: docenten die niet geïnteresseerd/gemotiveerd lijken, niet luisteren naar studenten, de lesstof slecht voorbereiden, en te weinig communiceren (zowel onderling als met studenten). Op de Jan Ligthartstraat bij bouwkunde niveau 4 was veruit de meeste kritiek op docenten. Vier van de vijf vinden dat er te weinig communicatie is vanuit de docenten of dat docenten te weinig begeleiding of uitleg geven. Ook worden sommigen ongeïnteresseerd gevonden. Begeleiding van docenten wordt als zeer belangrijk ervaren, zo blijkt. Op dezelfde locatie geeft een aantal studenten aan dat hun cijferlijsten niet inzichtelijk zijn en niet online staan. Verder is de JLS de enige locatie waar een grote behoefte bestaat aan uitjes, excursies, sportdagen en andere evenementen, georganiseerd door school. Het onlangs ingevoerde betaald printen en betaald parkeren vormt een bron van ergernis voor veel studenten op deze locatie, wat wel te verwachten was. Een enkeling komt met een alternatief plan: studenten aan het begin van het jaar een vast bedrag laten betalen voor het printen. De hoge score bij faciliteiten komt doordat veel respondenten van deze locatie les hebben op de bovenste verdieping (4^e etage). Zij mogen echter geen gebruik van de lift maken en vinden dat zij teveel trappen moeten lopen. Hier hebben veel studenten (7) kritiek op. Verder is het een erg oud gebouw met veel gebreken die worden genoemd. Enkele studenten vinden het vervelend dat zij het gebouw delen met de aangrenzende vmbo-school het Zuiderpark College. Er is een gloednieuwe Zadkinelocatie in aanbouw op een steenworp afstand die aan alle moderne eisen zal voldoen.

Prins Constantijnweg (61 respondenten)

De Prins Constantijnweg is een locatie waar opvallend minder kritiek op de docenten wordt gegeven, door slechts vier van de 61 respondenten. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat de docenten hier de enquêtes uitdeelden en zelf de uitleg gaven in enkele klassen, in plaats van de onderzoeker. Hierdoor kan de indruk zijn ontstaan onder studenten dat de enquête ter informatie van de docenten diende en per klas zou worden bekeken. Dit kan de resultaten hebben beïnvloed. Het kan echter niet worden uitgesloten dat de docenten op deze locatie met hun werkwijze beter dan elders aansluiten bij de behoeften van de studenten. De faciliteiten zoals lokalen, aula, kantine worden op deze locatie door studenten als slecht beoordeeld. Veel studenten storen zich hier aan de slechte organisatie van de "lijnlessen". Vier keer wordt op deze locatie het competentiegericht onderwijs (CGO) als negatieve ontwikkeling genoemd, omdat de beschikbaarheid van docenten hier tekort zou schieten. Eénmaal wordt CGO als positief genoemd, omdat men daarbij veel zelfstandig mag werken.

7. Conclusies

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken uit de resultaten van dit onderzoek. Hiermee zullen de hoofdvragen van dit onderzoek worden beantwoord:

- Welke factoren zijn volgens de studenten techniek van Zadkine van invloed op het afmaken van hun opleiding?
- Wat vinden de studenten techniek van hun opleiding bij Zadkine en wat zouden zij op school willen veranderen of verbeteren?

Factoren en verbeterpunten die van invloed zijn op het afmaken van de opleiding

De ondervraagde studenten geven bijna allemaal aan gemotiveerd te zijn om hun opleiding af te maken. Zij ervaren echter wel een aantal belemmeringen in de opleiding. Techniekstudenten vinden het belangrijk voor het afmaken van hun opleiding dat aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Studenten vinden dat zij zelf gemotiveerd moeten zijn, zich in moeten zetten en discipline moeten hebben
- De houding van docenten zou meer geïnteresseerd en ondersteunend moeten zijn en docenten zouden vaker moeten luisteren naar wat studenten vinden
- De communicatie tussen docenten, studenten en de organisatie kan verbeterd worden
- De locatie dient goed bereikbaar te zijn en goede faciliteiten te hebben (bijv. kantine, lesmateriaal, lift)
- Organisatorische zaken als roosters, cijferlijsten en verzuimbeleid dienen duidelijk en inzichtelijk te zijn
- De inhoud van de opleiding moet relevant en logisch opgebouwd zijn en door docenten voldoende worden uitgelegd.
- De digitale omgevingen zoals Natschool dienen verbeterd te worden zodat studenten hiervan gebruik kunnen maken. Over het niet (goed) functioneren van digitale netwerken en leeromgevingen is een aantal opmerkingen gemaakt door studenten.

Positieve intentie

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het zinvol is om studenten structureel naar hun mening te vragen en meer te betrekken bij het onderwijs. Dit zal waarschijnlijk het risico op schooluitval aanzienlijk verkleinen. Uit het onderzoek blijkt dat 90,6 procent van de studenten een positieve intentie heeft met betrekking tot het afmaken van de opleiding. Dit percentage sluit aan bij de huidige cijfers van voortijdig schoolverlaten van 10,9%. Aangenomen kan dus worden dat studenten die aangeven dat hun intentie tot afmaken van de opleiding laag is, ook daadwerkelijk het grootste risico lopen om uit te vallen. Om deze groep te bereiken en uit te filteren is het dus van belang om studenten regelmatig naar hun intentie te vragen.

Communicatie

Wanneer de communicatie tussen docenten en studenten verbetert, zullen studenten die dreigen uit te vallen eerder opvallen en beter begeleid kunnen worden. Er blijken volgens studenten tekortkomingen te bestaan in de communicatie tussen techniekdocenten onderling en de communicatie van docenten naar studenten. Ook de informatie vanuit de organisatie laat volgens de studenten te wensen over. Dit is een belangrijk verbeterpunt waarover in de aanbevelingen meer.

Studentbetrokkenheid

Techniekstudenten geven aan het erg belangrijk te vinden dat er naar hen geluisterd wordt en dat zij serieus genomen worden, maar ervaren dit op school niet zo. Ze willen graag meedenken over verbeteringen en hebben een uitgesproken mening over hoe het onderwijs kan worden verbeterd. In de aanbevelingen (paragraaf 9.1) is aan de hand van een theoretische onderbouwing toegelicht waarom het vergroten van studentbetrokkenheid en studentenparticipatie bij Zadkine zou kunnen leiden tot vermindering van VSV.

Student-docentrelatie

Naast de diversiteit van de verschillende onderzochte opleidingen en locaties zijn er ook een aantal belangrijke overeenkomsten. Op alle locaties geven studenten aan dat de communicatie verbetering behoeft. Ook niet locatiegebonden vindt men dat er naast goede docenten een aantal docenten zijn die ongeïnteresseerd overkomen en niet de nodige ondersteuning bieden. Omdat de docenten de verbinding vormen tussen de studenten en de organisatie is dit een belangrijk signaal waarin veel winst te behalen is. De vertrouwensrelatie tussen student en docent biedt de belangrijkste kansen op het positief beïnvloeden van de schoolloopbaan.

8. Discussie

In dit hoofdstuk worden enkele punten genoemd die uitnodigen tot discussie naar aanleiding van het onderzoek.

Zoals de meeste onderwijsinstellingen is Zadkine van oudsher een hiërarchisch opererende organisatie met een topdown beleid. De studenten uit deze steekproef maakten dankbaar gebruik van de mogelijkheid om mee te denken over “hun school”, waarbij zij de hoop uitspraken dat hun meningen “gehoord” zouden worden. Het vertrouwen hierin was echter klein, omdat de meeste studenten denken dat Zadkine niet echt geïnteresseerd is in hun mening. Door de huidige grootschaligheid van Zadkine is het erg moeilijk geworden om individuele studenten echt “te zien” en “te horen” zo blijkt ook uit de onderzoeksresultaten. De vorming van LOC's kan deze grootschaligheid wellicht deels terugdraaien, echter een ontwikkeling als deze dient te beginnen op microniveau tussen student en docent. Eerst zal de communicatie tussen studenten, docenten onderling en de organisatie verbeterd moeten worden, voordat de mening van de studenten echt gehoord zal kunnen worden. Wanneer naar de studenten geluisterd wordt en zij het gevoel hebben dat hun mening ertoe doet, zullen zij zich meer betrokken voelen bij hun opleiding en de organisatie, waardoor zij minder belemmeringen zullen ervaren in het afmaken van hun opleiding. Bovendien zullen studenten dan eerder geneigd zijn om hulp te vragen op school bij problemen, wat de kans op schooluitval zal verkleinen. Zolang de communicatie tekort schiet en studenten zich niet gehoord voelen, zullen ze ook niet snel aankloppen voor hulp of ondersteuning op school. De eerste signalen van voortijdig schoolverlaten zullen dan wellicht te laat worden opgemerkt.

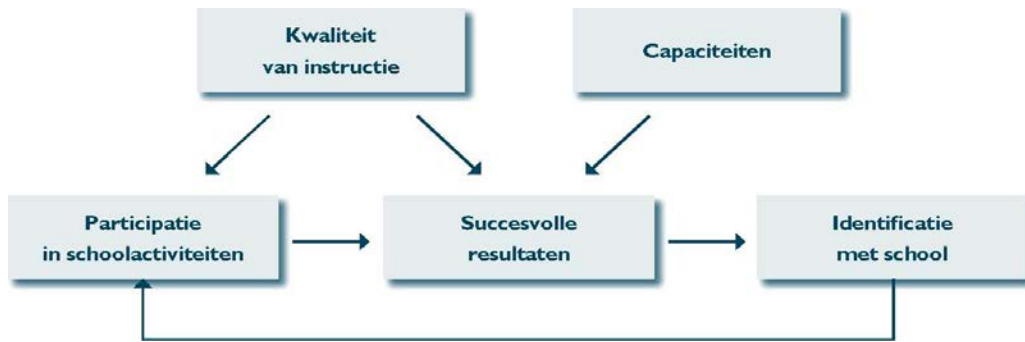
9. Aanbevelingen en kritische noot

Hieronder volgt allereerst de theoretische onderbouwing die heeft geleid tot het doen van de daarop volgend aanbevelingen. De aanbevelingen zijn bedoeld als praktische handelingsadviezen ter vermindering van VSV naar aanleiding van dit onderzoek. Er is hierbij gekeken naar de praktische uitvoerbaarheid en de bestaande instrumenten die door Zadkine kunnen worden benut.

Theoretische onderbouwing van de aanbevelingen

Uit onderzoek naar het belang van studentbetrokkenheid blijkt dat mbo-studenten die zich emotioneel en gedragsmatig betrokken voelen bij hun opleiding deze vaker met een diploma afronden (Van Uden, 2010). Het participatie-identificatiemodel van Finn (1989) in figuur 1 laat zien dat positieve ervaringen tijdens de opleiding studenten een gevoel van betrokkenheid geven bij de opleiding. Hierdoor versterken zij hun binding met de onderwijsinstelling, wat hun motivatie vergroot tot het behalen van hun diploma. De intrinsieke drijfveren van studenten om te presteren zijn volgens dit onderzoek de motivatie voor het onderwijs en hun gevoel van betrokkenheid bij de opleiding (Van Uden, 2010).

Figuur 1 Participatie-identificatiemodel (Finn, 1989)

Om zich voor hun studie te kunnen inzetten hebben studenten het nodig om zich met hun opleiding te kunnen identificeren. De rol van de docent is hierbij van cruciaal belang. Docenten krijgen te maken met veel risicofactoren voor schooluitval waarop zij geen invloed hebben, bijvoorbeeld gezinsproblemen en intelligentie. Zij kunnen echter wel invloed uitoefenen op de betrokkenheid van de student bij school. Een positieve interpersoonlijke relatie tussen docent en student kan deze betrokkenheid vergroten. Volgens Appleton, Christenson & Furlong (2008) bestaat studentbetrokkenheid uit drie componenten:

- **Gedragmatige betrokkenheid:** aanwezigheid in de les, tijd die aan opdrachten wordt besteed, concentratieboog, aandacht tijdens de les, mate van actie die ondernomen wordt wanneer de docent daartoe mogelijkheid biedt, mate van deelname aan het onderwijsproces.
- **Emotionele betrokkenheid:** Uit zich in de getoonde interesse voor de school, de mate van identificatie met school en een positieve werkhouding.
- **Cognitieve betrokkenheid:** Bewust zijn van het belang van de opleiding, het vermogen tot het stellen van leerdoelen, zelfdiscipline en de bereidheid zich in te spannen om goede resultaten te halen.

Naast de relatie met docenten speelt ook de positieve relatie met studiegenoten en vrienden een rol in de mate van betrokkenheid bij school. In ons onderzoek wordt de relatie met medestudenten overwegend als goed ervaren. Net als in ons eigen onderzoek blijkt het hier van groot belang dat de docent de student het gevoel geeft oprecht in hem geïnteresseerd te zijn. Dat is nu juist hetgeen waaraan het volgens de Zadkine studenten bij sommige docenten ontbreekt: het gevoel van oprechte belangstelling in hen.

9.1 Aanbevelingen

1. Vergroting studentbetrokkenheid – emotioneel en gedragsmatig

Uit bovenstaande theorie blijkt dat studentbetrokkenheid bij de opleiding een cruciale rol speelt in het voorkomen/verminderen van voortijdig schoolverlaten. Uit het onderzoek onder techniekstudenten bij Zadkine blijkt dat studenten zich nu te weinig betrokken voelen bij hun opleiding en dat zij beter gehoord willen worden door docenten en Zadkine. Studenten geven zelf aan dat zij zich meer betrokken willen voelen bij het onderwijs. Daarnaast dient gestreefd te worden naar meer positieve, zorgzame student-docentrelaties (Van Uden, 2010). Hiertoe dient zowel de student als de docent te investeren in deze relatie. Juist studenten die dreigen uit te vallen door negatief gedrag en moeilijk beheersbare emoties zijn gebaat bij deze positieve relatie. Hoe kan deze positieve relatie tussen student en docent tot stand worden gebracht voor zover deze er nog niet is? Interviews met vijf zeer ervaren docenten, van wie collega's zeggen dat zij goed kunnen omgaan met "moeilijke" studenten, leidden tot de volgende adviezen.

Handreiking voor docenten (Van Uden, 2010):

- a. Wees jezelf en stel je kwetsbaar op – gericht op emotionele betrokkenheid (nabijheid).
- b. Neem de student serieus en respecteer hem/haar – gericht op emotionele betrokkenheid (nabijheid).
- c. Als een groep moeilijk is, kijk dan vooral naar je eigen handelen – gericht op emotionele betrokkenheid (nabijheid).
- d. Voel jezelf niet voor alles verantwoordelijk, maar maak de student bewust van de consequenties van zijn handelen – gericht op cognitieve betrokkenheid (invloed).
- e. Speel met de regels. Wees wel consequent, maar niet te rechtlijnig in het hanteren van regels. Kijk naar de situatie van de student – gericht op gedragsmatige betrokkenheid (invloed).
- f. Houd rekening met verschillende culturen – gericht op emotionele betrokkenheid (nabijheid).

De expertise van het Zadkine Studentenplein (de gedragswetenschappers) kan worden ingezet om in oktober van het nieuwe schooljaar (2011/2012) per docententeam een workshop te geven over het vergroten van studentbetrokkenheid en het belang daarvan toe te lichten aan de hand van de eerder beschreven theorie. Vervolgens is het belangrijk om ook de docenten te vragen naar hun mening hierover en om hun ervaring en expertise in te zetten om collega's te ondersteunen. Deze actie zou Zadkine-breed kunnen worden ingezet en op een studiedag kunnen worden gepresenteerd door de gedragswetenschappers van Zadkine Studentenplein.

2. Uitbreiding studentenparticipatie: periodieke toetsing studenttevredenheid

De participatie van studenten bij hun opleiding kan vergroot worden door hen periodiek een tevredenheidsenquête af te nemen. Hiermee kan voldaan worden aan de behoefte van studenten om een stem te krijgen in het door hen gevolgde onderwijs. Het verdient aanbeveling om deze enquête uit te voeren onder alle studenten van Zadkine, en de resultaten uit te splitsen naar opleiding, leergang, locatie etc. Dit kan nieuwe waardevolle inzichten opleveren in de verbeterpunten van de opleidingen en in de beleving van studenten. Belangrijk is het om naar de studenten te communiceren welke actie wordt ondernomen naar aanleiding van de resultaten. Het onderwijs kan hierdoor beter worden afgestemd op de behoeften van studenten.

Om een dergelijk onderzoek te doen is het niet nodig om “het wiel opnieuw uit te vinden”, Zadkine kan hiervoor ook deelnemen aan de eerder genoemde JOB Monitor¹³. Daarbij kunnen de resultaten op verschillende manieren vergeleken worden. Aan studenten dient bovendien gevraagd te worden op welke manier zij willen participeren.

3. Uitbreiding studentenparticipatie: oprichting studentenraad

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat techniekstudenten tekortkomingen ervaren in de communicatie op school, ondersteuning/betrokkenheid van docenten en een aantal andere factoren zoals faciliteiten, roosters en manier van lesgeven, die zij als belangrijke voorwaarden beschouwen om hun opleiding succesvol te kunnen afronden. Om de waargenomen belemmeringen in hun opleiding te verminderen en daarmee ook VSV, is het van belang dat studenten de kans krijgen om mee te denken over het onderwijs, hun opleiding en de faciliteiten op school. Door de participatie te vergroten en een studentenraad op te richten kunnen studenten meer invloed uitoefenen op het beleid en de genoemde factoren. Dit is tevens een goede oefening voor studenten voor het verhogen van het maatschappelijk bewustzijn en burgerschapskwaliteiten. Er dient in 2011 een studentenraad¹⁴ voor de technische opleidingen te worden opgericht, die bij aanvang consultatief is volgens de participatieladder van Pröpper (2009). Voorwaarde is dat het bestuur van Zadkine zich bereid verklaart om de mening van studenten mee te wegen in het maken van nieuw beleid. Tevens dient structureel aan de studenten verantwoord te worden wat er met hun ideeën en meningen wordt gedaan en tot welke verbeteringen/veranderingen hun inbreng leidt. Om studenten te motiveren deel te nemen aan de studentenraad kunnen er bijvoorbeeld studiepunten voor worden toegekend, die ingepast worden in het programma voor competentiegericht onderwijs. Wanneer dit geen mogelijkheid is kan deelname op een andere manier beloond worden, zoals met een tegoedbon of een gezamenlijk etentje.

---

¹³ Zadkine heeft inmiddels op verzoek gemeld dat het College van Bestuur zelf jaarlijks een kortere vragenlijst wil gaan afnemen onder alle studenten, om vervolgens via panelgesprekken de verdieping te zoeken. Dit zou een sluitende aanpak worden. Wanneer dit plan zal worden uitgevoerd is niet vermeld.

¹⁴ Het bestaan van een centrale studentenraad is in instellingen voor beroepsonderwijs bij wet verplicht sinds maart 2011.

9.2 Kritische noot

Proces van participatie

In een hiërarchisch ingesteld systeem als het onderwijs, kan het een langdurig proces zijn om participatie en betrokkenheid echt in te bedden in de organisatie. Dit vraagt om inzet en bereidwilligheid van alle betrokken partijen: van de beleidsmakers/het bestuur, van de docenten/medewerkers en van de studenten zelf. Het is van groot belang dat deze partijen overtuigd zijn van de meerwaarde van studentenparticipatie en -betrokkenheid, en dat zij hiermee aan de slag willen. Ook moet het voor iedereen duidelijk zijn wat de doelen zijn en welke invloed de studenten daadwerkelijk krijgen op het beleid binnen de instelling. Wanneer aan deze voorwaarden niet voldaan wordt zullen participatie en betrokkenheid nooit méér worden dan enkele mooie termen in een visiedocument of een jaarrapport.

Studentenraad

In het verleden zijn er pogingen gedaan om studentenraden op te richten in het mbo. In veel gevallen bleek er echter weinig animo te zijn en verschenen de studenten niet op de bijeenkomsten. Het is echter niet bekend of dit bij techniekopleidingen al eens is getracht te realiseren. Op dit moment is er op LOC Zuid een plan om een studentenraad op te richten. Ook zijn er al panelgesprekken gehouden tussen de directie en door docenten geselecteerde studenten op verschillende locaties. Dit is op LOC Zuid de eerste aanzet voor het opzetten van de studentenraad. Het is niet bekend in hoever de andere LOC's hiermee al gevorderd zijn. Met het opzetten van een studentenraad per LOC wordt gekozen voor een raad die meerdere opleidingscentra vertegenwoordigt, en niet voor een raad per sector (zoals techniek). Vanwege de uitgesproken verschillen in populatie en belangen tussen de sectoren en de diversiteit aan opleidingen per sector zou het een meerwaarde kunnen hebben om per sector een leerlingenraad op te zetten. Dit is echter praktisch moeilijk te organiseren omdat de opleidingen binnen een sector vaak versnipperd zijn over de regio. De studenten zullen dan soms ver moeten reizen voor een bijeenkomst waardoor de motivatie om deel te nemen daalt.

Wat had in dit onderzoek beter gekund?

Dit onderzoek is uitgevoerd onder studenten van zeven verschillende opleidingen. Hoewel dit een goede afspiegeling is van de onderzoekspopulatie, blijken de locaties onderling erg te verschillen. Elke opleiding heeft immers een geheel eigen onderwijsteam met eigen docenten en de accommodaties en locaties hebben allen een eigen uitstraling. Het verdient daarom aanbeveling om een soortgelijk onderzoek in breder verband onder alle techniekstudenten en eventueel Zadkine-breed uit te voeren. Op die manier kunnen de locatiegebonden factoren zoals faciliteiten nog duidelijker in kaart worden gebracht. Hierover is in de aanbevelingen reeds een advies uitgebracht.

Uit de resultaten van de enquêtes is veel meer informatie gewonnen dan kon worden verwerkt in dit rapport. Omdat het onderzoek gebonden was aan een bepaalde tijdsplanning en omvang, moest er een selectie gemaakt worden uit de verkregen gegevens. Daardoor is wellicht niet alle nuttige informatie aan het licht gekomen. Het kan daarom extra informatie opleveren om de resultaten ook nog uit te splitsen op leeftijd, opleiding, leerweg of niveau. Met behulp van de datamatrix (bijlage 11.2) is dit mogelijk.

Enkele vragen hadden achteraf meer eenduidig geformuleerd kunnen worden. Bijvoorbeeld open vraag 21: "Wat vind je goed of juist slecht geregeld bij Zadkine?" Op deze vraag antwoordden veel studenten met een enkel woord. Daardoor werd het niet duidelijk of dat een min- of een pluspunt was en waren deze antwoorden onbruikbaar. Studenten gaven daarnaast aan dat veel van de meerkeuzevragen en de open vragen op elkaar leken.

10. Bronnen

Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, p. 179-211.

Appleton, J.J., Christenson, S.L., & Furlong, M.J. (2008). Student engagement with school: critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychology in the schools*, 45 (5).

Allen, J. & Meng, C. (2010). ROA. *Voortijdig schoolverlaters: aanleiding en gevolgen*. Verkregen op 26 januari, 2011, van http://www.roa.unimaas.nl/pdf_publications/2010/ROA_R_2010_9.pdf.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2010). *Jaarboek onderwijs in cijfers*. Den Haag: OBT bv.

CBS Statline (2010). *Voortijdig schoolverlaters; verdacht van een misdrijf, onderwijssoort*. Verkregen op 11 mei, 2011, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71304ned&D1=a&D2=0&D3=0-3,9,21-22,29&D4=0-1,4&D5=0-2&D6=l&HD=080328-1143&HDR=G5,G1,T,G3&STB=G4,G2>.

Finn, J.D. (1989). Withdrawing from school. *Review of educational research*, 59 (2).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2009). *VSV-verkenner: Zoom in op schooluitval*. Verkregen op 20 januari, 2011, van <http://www.vsvverkenner.nl/school.php?niveau=mbo>

MBO-raad. (2007). MBO in feiten en cijfers. Verkregen op 21 januari, 2011, van <http://www.mboraad.nl/?page/848402/Mbo+in+feiten+en+cijfers.aspx>.

Pröpper, I. (2009). *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uden, J. van (2010). Studentbetrokkenheid: voorspeller van studiesucces van mbo-studenten. *Vakblad voor opleiders in het gezondheidszorgonderwijs*, 2010 (3).

UWV WERKbedrijf & Colo (2011). *Arbeidsmarktschets Techniek*. Verkregen op 22 mei, 2011, van <http://www.colo.nl/publicaties.html>.

Vries, W. de, Helsdingen, P.J.C. van, Kasper, J.D.P. de. (2001). *Dienstenmarketing management*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

11. Bijlagen

11.1 Enquête

11.2 Datamatrix onderzoeksresultaten